

تنبل یا سهل انگار

نگاهی به مصداق‌ها و پیامدها

دکتر فرهاد شفیع پور مطلق، دانشیار دانشگاه آزاد اسلامی (واحد محلات)

شهلا عسگری، کارشناسی ارشد رشته مشاوره در مدرسه

اشاره

هدف مطالعه حاضر بررسی دلایل سهل انگاری دانش آموزانی بوده است که به ظاهر تنبل به نظر می‌رسیدند. روش تحقیق کیفی و جامعه آماری پژوهش شامل همه معلمان دوره ابتدایی شهرستان نجف‌آباد در سال تحصیلی ۱۴۰۱-۱۴۰۰ بوده است. شیوه نمونه‌گیری هدفمند تا حد «اشباع نظری» و ابزار پژوهش شامل «مصاحبه عمیق و غیرساختار یافته» بوده است. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از روش کدگذاری استفاده شد. نتایج نشان دادند، دلیل‌های سهل انگاری دانش آموزان را می‌توان در دو دسته طبقه‌بندی کرد: ۱. بازیگوشی و ۲. حواس پرتی.

کلیدواژه‌ها: تنبلی، سهل انگاری، بازیگوشی، حواس پرتی، بازی آموزشی

مقدمه

بسیاری وقت‌ها، با وجود تلاش مربیان و معلمان، دانش آموزان تنبلی می‌کنند و در پی یادگیری نیستند. از این‌رو به حد یادگیری مورد لزوم نمی‌رسند و تلاش معلمان به هدر می‌رود. این در حالی است که دانش آموزان ذاتاً تنبل نیستند و دلایلی موجب تنبلی آن‌ها می‌شوند.

قصد بر این است که در مجموعه مقاله‌های کوتاهی به صورت پی‌درپی که در این مجله به چاپ می‌رسد، دلیل‌های تنبلی دانش آموزان که بر اساس یافته‌های یک پروژه تحقیقاتی به دست داده شده است، ارائه شود.

روان‌شناسی که سهل انگاری را مسئله‌ای شناختی می‌داند، بر این باورند که افراد به دلیل فکرها و باورهای غلط در مورد چگونگی شرایط و نتایج فعالیت‌ها، سهل انگاری می‌کنند. از نگاه انگیزشی، سهل انگاری به دلیل تنبلی یا بی‌انگیزگی صورت نمی‌پذیرد، بلکه از آن نظر صورت می‌گیرد که افراد سهل انگار به فعالیت‌های دیگری به‌غیر از تکلیفی که برای آن‌ها در نظر گرفته شده است، علاقه دارند. به‌عنوان نمونه از این منظر، سهل انگاری در یک موقعیت تحصیلی بدین معناست که فشار انگیزشی مطالعه کمتر از فشار انگیزشی سایر فکرها در آن موقعیت است. نتیجه این فرایند، رفتار تأخیری در زمینه مطالعه است (شاونبرگ و لی، ۱۹۹۳). به عبارت دیگر، طرفداران این نظریه از

جمله دلیل‌های عمده سهل انگاری را دشواری تکلیف و تنفر از انجام تکلیف می‌دانند (سولومون و راث بلوم، ۱۹۸۴).

از سوی دیگر، طرفداران این نظریه دلایل عمده سهل انگاری تحصیلی را بدین صورت برشمردند:

- ارزش نسبتاً پایین تکلیف‌های درازمدت؛
- انتظار نسبتاً پایین افراد سهل انگار در انجام این تکلیف‌ها به صورت موفقیت‌آمیز؛
- تأخیر نسبتاً طولانی در ارائه جایزه برای انجام تکلیف‌های درازمدت؛
- حساسیت نسبتاً بالای افراد سهل انگار نسبت به تأخیر در جایزه.

بر اساس «نظریه بهبود بینش دانش آموزان» (پاتون و چن، ۱۹۹۱)، برای بهبود سهل انگاری دانش آموزان باید همواره بینش آن‌ها را نسبت به هدف‌های پیش رو بهبود بخشید. سهل انگاری دانش آموزان با ضعیف بودن آگاهی آن‌ها رابطه دارد و مادامی می‌توان به برطرف‌سازی سهل انگاری آن‌ها اقدام کرد که سطح آگاهی‌شان را نسبت به هدف‌های یادگیری افزایش داد. در چنین حالتی است که بیش از پیش در راستای هدف‌های یادگیری گام برمی‌دارند.

شوچیت و اسمیت^۱ (۲۰۱۲) سهل انگاری تحصیلی را به صورت گرایش به تأخیر تعمدانه یا تکمیل نکردن وظیفه‌های تحصیلی تعریف

می‌کنند. این رفتار با تجربه ناراحتی همراه است و نتیجه مهم آن عملکرد نامناسب فرد با توجه به استعدادها و توانایی‌هایش در زمان ناکافی باقی‌مانده است.

بسیاری از تحقیقات نشان می‌دهند، شیوع سهل‌انگاری در میان دانش‌آموزان و دانشجویان رو به افزایش است (آسر، و آکتامیس، ۲۰۱۲). از منظر بسیاری از پژوهشگران، نظیر **اولسنر** و همکارانش (۲۰۱۰) یا **زایونگ** (۲۰۱۶)، سهل‌انگاری تحصیلی نوعی از انواع سهل‌انگاری است که در مجموعه‌های تحصیلی و آموزشی نمایان می‌شود و در میان دانش‌آموختگان رفتاری فراگیر است. سهل‌انگاری تحصیلی عبارت است مدیریت ضعف زمان و یا تکمیل نکردن وظیفه‌های تحصیلی که تجربه‌های ناراحت‌کننده‌ای

را به همراه دارد و به شکل تأخیر در فعالیت‌هایی همچون مطالعه و آماده‌شدن برای آزمون‌ها، و خواندن تکلیف‌های هفتگی نمایان می‌شود (قربانیان و همکاران، ۱۳۹۷). **سولومون**^۲ و **رات بلوم**^۳ (۱۹۸۴) در مطالعه خود، سهل‌انگاری تحصیلی را به عنوان اهمال در انجام تکلیف، آمادگی نداشتن برای امتحان و کوتاهی در انجام تحقیقات در طول نیم‌سال تحصیلی توصیف کرده‌اند. در سهل‌انگاری تحصیلی، دانش‌آموزان ممکن است واقعاً قصد انجام تکلیف‌های درسی را در زمان تعیین‌شده داشته باشند، اما انگیزه کافی نداشتند باشند و نتوانند فعالیت خود را انجام دهند. این اهمال کاری با عملکرد ضعیف‌تر و نمره‌های درسی پایین‌تری همراه است (محسن‌زاده، جهان‌بخشی، کشاورز و افشار، ۱۳۹۴).

ماهاسنه^۴ و همکارانش (۲۰۰۹) نیز سهل‌انگاری تحصیلی را به عنوان تمایلی نامعقول و غیرمنطقی در به تأخیر انداختن شروع به انجام تکلیف درسی برای اتمام آن تعریف کرده‌اند. به عبارت دیگر، سهل‌انگاری تحصیلی مشکلی رفتاری در به تأخیر انداختن وظیفه‌ها و تکلیف‌هایی است که به سرانجام رساندن نیاز دارند. سهل‌انگاری تحصیلی را که بازتابی از تأخیر روزانه زندگی نامیده می‌شود، می‌توان به عنوان به تأخیر افکنی وظیفه‌ها و مسئولیت‌های مرتبط با مدرسه یا انباشتن آن‌ها تا دقایق آخر و ناتوانی در اولویت بخشیدن به فعالیت‌ها تعریف کرد. بنابراین سهل‌انگاری تحصیلی به تأخیر انداختن آغاز یک

تکلیف واگذار شده و برنامه‌ریزی در شروع و عصبانیت در زمان اتمام آن است (محمدی باغملایی و یوسفی، ۱۳۹۳).

دیون (۲۰۱۳) بر این باور است که دو نوع سهل‌انگاری تحصیلی (فعال و ناعفال) وجود دارد. سهل‌انگاری تحصیلی فعال مثبت و سازنده است که راهبردی بازدارنده به شمار می‌رود. اما سهل‌انگاری منفعل بازتاب رفتاری منفی است که باعث می‌شود افراد سهل‌انگار دچار رفتارهای ترس، تردید و دودلی شوند و توانایی کار کردن را نداشته باشند.

مطالعه سنکال^۵ و همکارانش (۱۹۹۵) نشان داد، سهل‌انگاری به‌خصوص در زمینه تحصیلی شایع و حکم‌فرماست. تعریف آن‌ها از سهل‌انگاری تحصیلی، میل شدید همیشگی و یا تقریباً همیشگی برای به‌تعمیق‌انداختن تکلیف‌های تحصیلی است که همیشه و یا تقریباً همیشه این افراد اضطراب قابل توجهی را در قبال رفتار سهل‌انگارانۀ خود تجربه می‌کنند. این رفتار تأخیری، به شکل تأخیر در فعالیت‌هایی همچون مطالعه و آماده‌شدن برای امتحانات، و خواندن تکلیف‌های هفتگی نمایان می‌شود.

یافته‌ها

بر اساس یافته‌های پژوهش حاضر، دلیل‌های سهل‌انگاری از این قرارند: استفاده بیش‌از حد از تلفن همراه؛ بی‌توجهی به درس؛ حواس‌پرتی؛ مورد توجه قرار نگرفتن؛ نداشتن برنامه‌ریزی؛ تن‌پروری؛ نداشتن مدیریت زمان؛ بازی‌های رایانه‌ای؛ بازیگوشی؛ بی‌دقتی؛ داشتن همکلاسی‌های بازیگوش؛ موکول کردن انجام تکلیف‌ها به زمان دیگر. لذا یافته‌های به‌دست آمده را می‌توان در دو گروه قرار داد: ۱. بازیگوشی؛ ۲. حواس‌پرتی.

پیشنهادها

معلمان بکوشند با جلب توجه دانش‌آموزان به انجام دقیق تکلیف‌های درسی، از سهل‌انگاری آن‌ها جلوگیری کنند. معلمان تلاش کنند تکلیف‌های درسی را در قالب بازی‌های آموزشی طراحی کنند که انجام آن‌ها برای دانش‌آموزان جذابیت داشته باشد. معلمان سعی کنند از بازی‌های آموزشی جذاب در فرایندهای یاددهی - یادگیری برای دانش‌آموزان بهره بگیرند.

پی‌نوشت‌ها

1. Shochet & Smith
2. Solomon
3. Roth Bloom
4. Mahasneh
5. Senécal

منابع

1. محمدي باغملایی، حیدر و یوسفی، فریده (۱۳۹۷). «رابطه ساختاری تعامل معلم - دانش‌آموز، درگیری تحصیلی و سازگاری دانش‌آموزان با مدرسه». مجله مطالعات آموزشی و یادگیری. دوره دهم. شماره دوم.
2. محسن‌زاده، فرشاد؛ جهان‌بخشی، زهرا؛ کشاورز افشار، حسین (۱۳۹۴). «تأثیر واقعیت‌درمانی بر کاهش سهل‌انگاری تحصیلی دانش‌آموزان». فصلنامه مطالعات روانشناسی بالینی. شماره نوزدهم. سال پنجم.
3. قربانیان، الهام؛ تقی‌پور، ابراهیم؛ سیدموسوی، پریماسادات؛ حبیبی، مجتبی (۱۳۹۵). «سازگاری اجتماعی و عملکرد تحصیلی در کودکان دختر با دلبستگی ایمن و نایمن». فصلنامه خانواده و پژوهش. شماره ۲۳.
4. Acar, E. G., & Aktamis, H. (2010). The relationship between se-regu-